

“Al Govern català no li demane que faça marxa enrere, sinó que gire”

José Luis Rodríguez Zapatero (Valladolid, 1960) va presidir el Govern espanyol entre l'abril del 2004 i el desembre del 2011. D'aleshores ençà ha concedit ben poques entrevistes, però ha acceptat la proposta d'EL TEMPS per tal de conversar sobre la situació política creada a Catalunya i sobre algunes mesures controvertides que va prendre en el seu mandat i que van afectar directament el País Valencià. Qui també va ser secretari general del PSOE del 2000 al 2012 explica les lleis que més li van fer el pes i l'opinió que té de Podem i el seu líder, Pablo Iglesias. Zapatero continua exhibint 'talante' i barcelonisme, dos trets marca de la casa.

El 21 de desembre del 2011, quan va abandonar la presidència del Govern espanyol, el seu estimat Barça era el campió de Lliga, d'Europa i del Mundial de Clubs. Ara és el Reial Madrid, l'equip de Mariano Rajoy, qui marca el pas...

—Val a dir que com a president vaig tenir la sort de viure en directe dues finals de Champions del meu equip, el Barça. És un privilegi de què han gaudit ben pocs presidents europeus i al qual li he de sumar els èxits de la selecció, és a dir, l'Eurocopa del 2008 i el Mundial del 2010. Un gran balanç, sens dubte.

—En realitat, el Barça va guanyar tres Champions sota la seua presi-

dència, però l'última, la del 2011, ja no va poder presenciar-la *in situ*, així com tampoc la victòria de la selecció espanyola al Mundial de Sud-àfrica, l'any anterior. La conjuntura política, econòmica i social ja era molt adversa. Com ha evolucionat, d'aleshores ençà? Què el preocupa més?

—Em preocupa la part de la població que s'ha vist més afectada per la crisi, tots aquells que són al llindar de l'exclusió social. Una franja de població que respon a una tipologia molt concreta: desocupats de llarga durada, famílies monoparentals, persones joves... Sobre tot em preocupa això, perquè, a més, és un problema que tardarà a resoldre's.

—En canvi, tots els focus estan posats sobre Catalunya, on molts relacionen l'auge independentista amb la retallada de l'Estatut aprovat en referèndum el 2006. Quina importància té, en aquest sentit, la sentència restrictiva que el Tribunal Constitucional va emetre quatre anys després, el 2010? Va ser una errada sotmetre a votació popular aquell Estatut sense el vist-i-plau de l'Alt Tribunal?

—Va haver-hi dues errades. La primera, del constituent, que no censuraré perquè mai no va poder imaginar que un Estatut ratificat pel poble seria recorregut davant el Tribunal Constitucional. Aquesta és l'errada de partida: el tracte, l'*iter*, grinyola una mica. I la segona, com s'ha demostrat, és haver-lo recorregut al Constitucional. Rajoy signaria avui l'Estatut que tant va combatre, li hauria garantit tranquil·litat plena i no seriem on som ara, no veuríem les alternatives que veiem ara.

—L'independentisme no tindria tant de suport a Catalunya?

—En absolut, és clar que no. L'independentisme, el nacionalisme més extrem, va començar a créixer a partir de la sentència del Tribunal Constitucional. I aquell nacionalisme que havia sigut equilibrador i moderador, de sobte va transitar cap a posicions progressivament més independentistes. La sentència del Constitucional és el moment clau. Jo he discrepat i discepe de la sentència, però vull viure en un país en què el president del Govern pugui discrepar d'una sentència com aquesta, perquè això vol dir que és un país de garanties, un país en què els tribunals són més independents que de vegades no sembla.

—Quantes vegades s'ha penedit de la seua promesa de donar suport a l'Estatut que aprovava el Parlament de Catalunya? Va pronunciar-la al Palau Sant Jordi de Barcelona en el míting central de la campanya catalana del 2003, quan el PSC era capaç d'omplir de gom a gom aquell recinte.

—[Riu.] Bé, quan vam omplir més el Palau Sant Jordi va ser a la campanya electoral [estatal] del 2008. Ja havíem acreditat la nostra voluntat de defensar l'autogovern de Catalunya aprovant el

MIGUEL LORENZO

“Artur Mas no és un independentista convençut”

nou Estatut a les Corts Generals, després de patir una campanya de desgast molt dura de la dreta. En qualsevol cas, resulta curiós com és la vida i el joc retrospectiu. Va elaborar-se el nou Estatut i va aprovar-se en referèndum [el 2006] amb més del 70% dels vots favorables. Va haver-hi eleccions generals el 2008 i va ser l’ocasió en què un partit polític [el PSOE] ha aconseguit un nombre de vots més elevat en una confrontació electoral, superant de llarg els 11 milions... Retornar ara al 2003 em sembla una resposta netament superficial i desconnectada de la realitat. L’experiència em diu que, quan els problemes polítics tenen una solució difícil, aquells que analitzen les coses d’una manera menys aprofundida són els primers a trobar-ne un culpable. El pas del temps m’ha fet ser molt amesurat i donar-li la raó a Hannah Arendt: “Cada crítica és un orgull dissimulat”.

—Deu recordar també la reunió de gener del 2006 a La Moncloa amb qui era cap de l’oposició, Artur Mas...

—...i tant que la recorde, la tinc gravada al cap. Molt gravada.

—Sospitava que aquell Artur Mas es convertiria en l’actual Artur Mas?

—Quan s’acostava la sentència del Tribunal Constitucional i es veia clar que podia anul·lar algunes parts de l’Estatut, la meua preocupació ja era molt profunda. Si hi afegim la crisi —que ho radicalitza tot— i que el PP va passar a ocupar el Govern central —el diàleg amb Catalunya sempre ha estat més ben greixat amb els Governos del PSOE—, el resultat és el que és. Ara bé, mai no vaig pensar que Artur Mas arribaria fins aquest punt. Encara li diré més: en la mesura que l’he conegut, Artur Mas no és un independentista convençut. La gent d’Esquerra Republicana sí que és independentista, ni que siga un independentisme romàntic, sense que això s’entenga com una crítica: el Romanticisme ha estat un gran moviment europeu, amb unes contribucions molt importants. Malgrat tot, el catalanisme polític és una forma de ser. Una forma de ser culta, progressista, desenvolupada, eu-

ropeista, avançada, diversa i oberta. Jo sent una gran admiració pel timbre del catalanisme polític i sempre he cregut —d’ací les discussions que mantenia amb alguns dels seus representants— que aquesta visió tan enriquidora incloïa la idea de la cooperació, de saber treballar junts. El seny català ens diu que, malgrat ser diferents, podem fer coses plegats. Ha arribat l’hora de recuperar el discurs polític, el discurs del diàleg i del respecte... El millor discurs polític és el que lloa el respecte. Abans de tornar a parlar de lleis, estatuts, referèndums i finançaments, cal que torne la política. Si no, no en trobarem l’espai.

—S’imagina el president Mas fent marxa enrere? Al seu dia es va parlar d’una possible sociovergència, però ara sembla quimèrica.

—Marxa enrere com a tal, potser no, però haurà de prendre un altre camí. Els límits, els coneix prou bé. Afortunadament té uns límits, igual com els té el Govern d’Espanya. La democràcia és un sistema en què, a la fi, ningú no pot aplicar el seu programa màxim. Aquest camí el va recórrer ja fa temps l’esquerra guanyadora: nosaltres teníem un programa màxim, un programa que fins i tot dúiem al carnet però que vam

assumir que no podríem aconseguir. La democràcia és un sistema sempre obert, un procés obert: equilibris, contraequilibris, avanços, retrocessos, incorporació d'aspectes d'unes altres ideologies... És una manera de conviure. Per això penso que el Govern català haurà de girar. Jo no li demane que faça marxa enrere, sinó que gire i que tinga en compte que disposa d'una defensa articulada del que suposa el reconeixement de Catalunya. Reconeixement no equival a independència, però, i aquest és el terreny polític en què cal treballar.

—**Quan recorda els Governos tripartits catalans, li vénen al cap més sentiments positius o negatius?**

—Moltes de les coses que veiem ara tenen a veure amb el fet que Jordi Pujol va estar-se quatre anys de més, i Pasqual Maragall, va arribar quatre anys tard. En el cicle polític, una circumstància com aquesta resulta fonamental. No obstant això, el tripartit va significar una esperança de canvi progressista a Catalunya i va aprovar l'Estatut. Tampoc no li negaré que un Govern de tres... Si de vegades ja és difícil un Govern en solitari, en un de tres es multipliquen els problemes. És cert que va haver-n'hi, però també em

fa l'efecte que la fragmentació política del futur Parlament català serà impressionant.

—**La de tots els parlaments.**

—Sí, la de tots els parlaments. Però és natural, la política són cicles.

—**En matèria territorial, a vostè se'l recorda per "l'Espanya plural" i un discurs federalitzant que no va anar més enllà. Si a la seua segona legislatura la crisi no haguera irromput de manera tan virulenta, s'hi hauria capbussat? És la famosa tercera via catalana, que sembla esgotada abans d'haver nascut.**

—Caldria matisar algunes coses. La primera, que tenim un model d'Espanya molt plural, amb cotes de reconeixement tan altes com l'Estatut de Catalunya, el preàmbul del qual declarava que el Parlament de Catalunya s'havia reconegut com a nació. La segona, que el repartiment d'ingressos entre les administracions públiques espanyoles assoleix les cotes màximes de descentralització. Quant a federalisme fiscal, cap país europeu no s'hi pot comparar...

—**...un federalisme fiscal injust, bastant desequilibrat.**

—Aquesta és una altra qüestió, però devem ser el primer o segon país del món en què el Govern central disposa

de menys ingressos que les autonomies, *länder* o com li vulguem dir. Model de finançament just o injust? Estem fent aquesta entrevista a la Comunitat Valenciana, sóc ben conscient que històricament aquest ha sigut un dels llocs pitjor finançats, i encara que l'any 2009 nosaltres vam esforçar-nos a millorar-lo una mica, segurament no va ser suficient. Després de l'experiència dels últims anys, estic convençut que si s'afinen els criteris a aplicar perquè no isquen pitjor parades aquelles comunitats que tenen una densitat de població

“Els líders del PP valencià van ocupar-se de mi a fons, va ser molt meritori. Van dedicar-me molt de temps, però no els guardo gens de rancúnia”

MIGUEL LORENZO

elevada, jove i amb poc de territori, el model de finançament serà més avantatjós per aquesta comunitat.

—**En matèria d'infraestructures, l'aposta pel corredor central ha anat en detriment del corredor mediterrani, que aporta pràcticament el 40% del PIB estatal. Si observem el mapa de l'AVE, la línia Madrid-Valladolid va inaugurar-se prou abans que no la que uneix Madrid i València. Considera que l'arc medi-**

terrani potser no ha rebut l'impuls inversor necessari?

—Acaba d'aparèixer un informe segons el qual Espanya és el tercer o quart país del món amb unes infraestructures més bones. Vull repetir-ho: el tercer o quart país del món amb unes infraestructures millors. S'ha fet molta inversió en alta velocitat, en autovies i també en els ports, que són importants perquè bona part de les nostres transaccions comercials en depenen. El

corredor mediterrani vam impulsar-lo nosaltres, el ministre José Blanco va incorporar-lo en el bloc de grans infraestructures a finançar per part de la Unió Europea, però és clar que la tradició pesa i molt. Espanya sempre ha tingut un esquema d'infraestructures radial, però tampoc no crec que hi haguera una voluntat política de fer-ho passar tot per Madrid. A molts llocs, a més, la gent desitja unes infraestructures connectades amb Madrid. Els mapes del Ministeri

—Una línia que, en tot cas, ha arribat més tard que no la que enllaça Madrid amb Valladolid, menys rendible econòmicament. L'AVE amb Madrid, de fet, havia estat una reivindicació històrica de l'empresariat valencià.

—Per descomptat que sí, i molt raonable. En tot cas, l'AVE va arribar a València el 2010, únicament tres anys més tard que no a Valladolid. Com a capital econòmica i industrial, València podia haver tingut l'AVE abans, però cal tenir en compte que la planificació de l'alta velocitat va dissenyar-se l'any 1997, aproximadament.

—Una altra infraestructura molt reclamada al País Valencià va ser el transvasament de l'Ebre. Ara no se'n parla gens, d'aquella obra, però a vostè pràcticament se'l considerava un enemic públic...

—Els líders del PP valencià van ocupar-se de mi a fons, va ser molt meritori [riu]. Després venien i em deien “mira, hauríem de fer això, hauríem de fer això altre...”. Van dedicar-me molt de temps, però, curiosament, el pas del temps ha permès que no els guarde gens de rancúnia. He entrat en el terreny de la filosofia relativista, que és molt sana: gràcies a ella només conserve la ironia, la contingència i la solidaritat.

—L'alternativa a l'aigua de l'Ebre, les dessaladores, van costar milers de milions d'euros i algunes ni tan sols no s'han posat en funcionament. Va haver-hi un excés de...

rival. El 80% de l'aigua que consumim va a parar a l'agricultura i aquesta era la finalitat prioritària de les dessaladores, però ara que m'ho ha recordat, és cert... Amb tant com van dir del transvasament de l'Ebre! M'estime més de no despertar-los la consciència. Rajoy, això sí, ha de ser dels presidents que té una taula amb més calaixos, de tantes coses que hi deu guardar [riu].

—El PP va atacar amb duresa la seua política hídrica, però, en canvi, vostè no va mostrar-se crític amb la corrupció valenciana. No en parlava mai, tot i que de casos oberts, n'hi havia uns quants. El *talante* era això?

—Sí, és clar que sí. Sempre he procurat ser molt respectuós amb les institucions. Hem de preservar la democràcia, hem de cuidar-la, i això comença per les paraules. Sempre he opinat que cal confiar en la justícia, i quan vénen mal dades, pensar en el futur.

—De quina de les lleis que va aprovar com a president se sent més orgullós José Luis Rodríguez Zapatero?

—Em sent molt orgullós de la llei contra la violència de gènere, perquè va obrir i va consolidar tot un seguit de drets relacionats amb la diversitat i la igualtat. Després van venir la llei d'igualtat, la llei del matrimoni homosexual, la llei d'interrupció voluntària de l'embaràs i la llei de dependència. La que més satisfacció personal m'ha donat és la del matrimoni homosexual, perquè he rebut molts reconeixements de parelles gais i lesbianes, alguns dels

“La llei que més satisfacció personal m'ha causat és la del matrimoni homosexual. He rebut molts reconeixements”

de Foment tradicionalment han girat al voltant de l'Espanya radial, una tesi en què incidia molt Pasqual Maragall i que a mi em va convèncer del tot. De fet, vaig donar suport a l'altra cara del país, la cara oest, amb l'execució de l'autovia de la Plata, una zona més deprimida que va de Galícia fins a Huelva i que ara sí que gaudeix d'una comunicació ràpida. I també va ser un Govern socialista, per cert, qui va executar l'AVE Madrid-València.

—...de sobreproducció? No, no m'atreviria a dir-ho així.

—L'aigua era per al camp o per als camps de golf de les moltes urbanitzacions que es pensaven construir?

—Als vora vuit anys que vaig estar al Govern, a la Comunitat Valenciana no va haver-hi problemes de subministrament. L'aigua era un argument, però de problemes, no n'hi va haver. Amb tot, aquell va ser un argument de molt d'èxit, cal reconèixer-li-ho al

quals de molt emotius. És precisament això el que resulta més engrescador de la tasca de govern: canviar la vida de la gent, una cosa tan impressionant i incomparable com aquesta. La majoria de les accions de govern són abstractes i genèriques, i per aquest motiu, les lleis que de la nit al dia canvien la vida dels ciutadans-persones—som ciutadans-persones, i el fonament de la democràcia és el respecte a la persona—resulten les més satisfactòries.

—Vostè pensava que el PP modificaria alguna d'aquestes lleis?

—Vull fer-li un reconeixement al PP, perquè no ha canviat la llei de violència de gènere, perquè no ha canviat la llei d'igualtat, perquè no ha canviat la llei del matrimoni homosexual i perquè no ha canviat la llei d'interrupció voluntària de l'embaràs, que era la que em generava més dubtes. Fa poc fins i tot vaig escriure un article en què afirmava que, més enllà de l'oposició equivocada que vam tenir, totes aquestes lleis ens han consolidat com un país en què paga la pena viure: per la seua tolerància, pel seu respecte i per la seua diversitat. Una enquesta recent del Pew Research Center, un dels grans *think tanks* nord-americans, assegura que Espanya ocupa el número 1 mundial en acceptació de l'homosexualitat, una dada ben impressionant. Potser per això tanta gent se n'hi vol venir a viure, a Espanya.

—Parlem de la possible reforma constitucional. Si el PP passara a l'oposició, la veuria factible?

“Per dur a terme una reforma constitucional d'una certa profunditat, el PP hauria de convocar un congrés de canvi. S'ha convertit en un interlocutor difícilíssim per a qüestions com aquesta”

—Per dur a terme una reforma de la Constitució d'una certa profunditat, el PP haurà de fer un congrés de la dimensió d'un Bad Godesberg [districte de la ciutat de Bonn on l'SPD, el partit socialdemòcrata alemany, va celebrar l'any 1959 el congrés on va renunciar al marxisme]. El PP hauria de convocar un congrés de canvi, s'ha convertit en un interlocutor difícilíssim per a qüestions com aquesta. Al PP que coneixem, amb les seues prioritats i els seus valors estratègics, no el veig en un diàleg de tanta volada. Perquè això passe, al seu si haurà de succeir alguna cosa molt forta.

—Senyor Zapatero, vostè es considera casta?

—Jo respecte tots els adjectius. Kant ja parlava de “la casta dels filòsofs”. Fixe's bé: la casta dels filòsofs!

—Li agrada Pablo Iglesias?

—Li tinc molt de respecte, escolte tot allò que diu, m'interessa bastant. I hi afegiré dues coses. La primera, que sempre he anhelat un país en què la gent participe en política; això és bo i,

per tant, no aniré en contra dels meus propis pensaments. I la segona, que la seua aparició enriqueix el debat de les idees; personalment l'escolte amb molta atenció, encara que, com és obvi, no compartesc una bona part de les coses que diu. En realitat, és voluntarisme.

—Iglesias és més aviat un populista o un democràta radical?

—Ja fa temps que tinc algunes idees clares sobre la democràcia, la primera de les quals, que no admet adjectius. És com allò de la vella política i la nova política, que no n'hi ha. La política és la política, igual com la ciència és la ciència, i punt. Al capdavant, la política té unes regles, igual com la democràcia. No hi ha democràcia sense partits polítics: al seu dia feien servir la impremta, ara fan servir internet... És això, que canvia. A la fi, però, importa la idea i no la ferramenta, ni tan sols l'instrument. Perquè les primàries estan molt bé, és cert, però no passen de ser un instrument. Les primàries no són una finalitat, sinó un instrument d'elecció més ric que uns altres, però per davant de tot hi ha el projecte polític. En aquest sentit, m'estime més la democràcia a seques, sense adjectius. Defuig els qualificatius: ni populista, ni radical... No m'agraden gens! Espere que Podem debata sobre idees i sobre programes, només això.

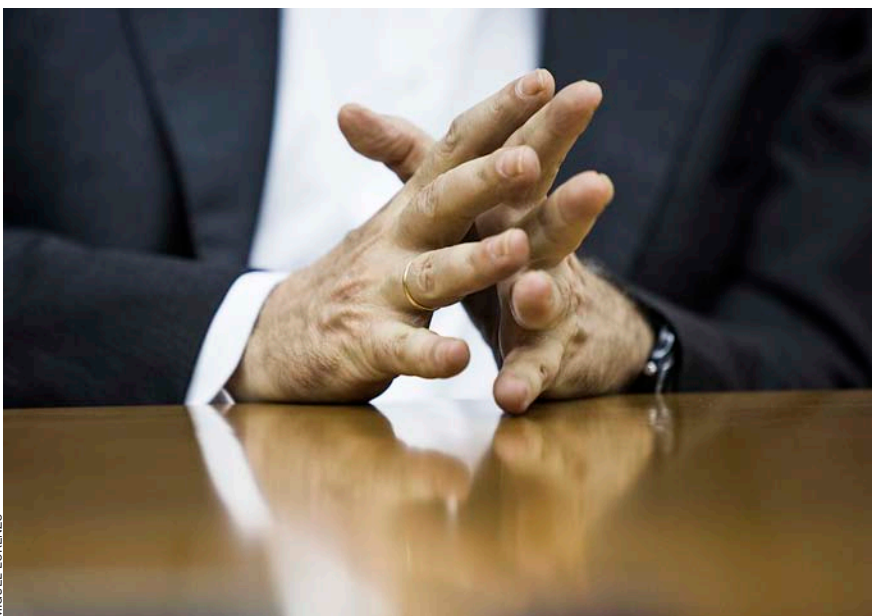
—Vostè se sent més proper a Pablo Iglesias o a Mariano Rajoy?

—[Riu.] No gose respondre-hi, i no ho faig per posar-me equidistant, tal com acostuma a fer Pablo Iglesias quan li demanen si és d'esquerres o de dretes, sinó perquè costa molt de conèixer els paràmetres ideològics de Mariano Rajoy. Per saber si hi estic més a prop o més lluny, hauria de tenir-ho clar, i malgrat ser un bon coneixedor de la personalitat de Rajoy, això encara no ho sé. És una persona de conversa amable, amb qui tinc una bona relació...

—...i un bon rival electoral, també.

—Les dues eleccions en què vam competir, no vaig tenir males sensacions. El vaig guanyar les dues vegades, però no em sembla un mal polític ni un gran polític.

—Moltes gràcies per aquesta entrevista, senyor Rodríguez Zapatero.

MIQUEL LORENZO

